

Ўроз ҲАЙДАР

ФАЛАК ФАВВОРАСИ

Сонетлар

“Sharq» нашриёт-матбаа акциядорлик
Компанияси бош таҳририяти
Тошкент –2012

СОНЕТНИ СЕВИБ...

Камина сонетга кўл урганида, энди атак-четак қилиб келаётган ёш шоир эдим. Ўшанда, 1961 йилнинг январини эди. Танчада ўтириб сонет ёздим-у, хайрон қолдим: сонет ҳам оддий шеър экан-ку, нега уни қийин дейишади?! Ҳафсалам пир бўлди-да, шу бўйи анча вақт сонет ўқимадим ҳам, ёзмадим ҳам. Кейинчалик негадир сонетлар туркуми яратишга бел боғладим ва бир муддат сонетхонлик қилишга киришдим. Шекспирдан бошладим, кейин бошқаларни, ўзимизнинг Барот Бойқобиловни ҳам ўқидим. Тўрт ярим бандли шеър ёзсанг, бу — Шекспир, иккита тўртлик ва иккита учлик ёзсанг, бас, мумтоз сонет, бундан осони йўқ. Хўш, Петраркани сонетнинг отаси дейишади. Қани уни ҳам бир ўқиб кўрай-чи. И-е, сонет бутунлай бошқа нарса экан-ку, саккиз сатрга иккита қофия! Бунақа қофиялаш қийин бўлса керак-ов. Уриниб кўрдим, бай-бай-бай! Оғзимдан қоним келди. Хуллас, бир навъи эпладим. Шундай қилиб, дастлабки «сонет»им билан кейингиси ўртасида чорак аср вақт ўтган эди. Лекин, барибир, бир нарсани тушунмаган эдим: нега ҳамма ҳар хил ёзади? Наҳотки, Шекспирдек даҳо, икки қофияга саккиз мисрани боғлагани кучи етмаган бўлса?! Бошқалар-ку, майли...

Шундай қилиб, сонет билан жиддий шуғулланишни бошладим. Қўлимга буюк инглиз романтик шоири Вилиям Вордсвортнинг сонетлари тушиб қолди. Дастлаб русчасини, кейин инглизчасини топдим. Унинг юзлаб гўзал сонетлари мени мафтун қилди. Лекин уларнинг бирортаси Шекспирникига ўхшамас, ҳаммаси мумтоз шаклдаги, икки катрени (тўртлиги) қатъий икки қофия билан боғланган, икки терцет (учлиги) эркин қофияланган, шаклан Петрарканикидан фарқ қилмайдиган сонетлар эди. Шунда мени мантиқий бир савол қийнай бошлади: Вордсворт, Колриж, Саути — лейкчилар — «кўл мактаби» шоирлари учун Шекспир бир маъбуддек муқаддас сиймо эди. Лекин нима учун Вордсворт сонет ёзишга киришганида Шекспирни эмас, унинг кичик замондоши Жон Милтоннинг сонетларини намуна деб билди? У шоир дўстларидан бирига ёзган мактубида бу ҳақда шундай дейди: «Мен сонет шаклини, гарчанд унда не-не улуғ шоирлар ижод қилган бўлсалар ҳам, ўтакетган беъманилик деб ҳисоблашга одатланган эдим; кунлардан бирида шундай бўлдики, опам менга Милтоннинг сонетларини ўқиб берди. Мен уларни бусиз ҳам ёддан билардим, бироқ негадир, бу гал улар мени ўзининг уйғунлиги, салобати ва услубининг республикача қатъийлиги билан фавқулодда тонг қолдирди. Шу кун кечаси мен учта сонет ёздим».*

Гап шундаки, Шекспир «сонет» сўзини кичик шеър маъносида қўллаган, Милтоннинг сонетлари эса муайян адабий жанрда ёзилган эди. Бу ҳақда Жон Ҳаскай 1575 йили чоп этилган «Баъзи бир йўл-йўриқлар» шеърини рисоласида ўша даврларда Англияда, кўпчиликнинг эътирофи этишича, «ҳар қандай шеър (агар у кичик ҳажмли бўлса) сонет деб аталиши мумкин бўлган»,

деган эди** . Бу гапга, очиғини айтсам, ишониб-ишонмадим. Лекин ноёб китоблар дўконидан Шекспирнинг Москвада 1937 йили инглиз тилида чоп этилган тўрт жилдли тўла асарларини топганимдан сўнг, масала ойдинлашди. Унинг учинчи жилдида сонетлар икки жойда берилган. Биринчиси «Sonnets» (Сонетлар) - деб номланган 154 та ўн тўрт сатрли шеърлардан, иккинчиси -»Sonnets to sundry notes of musik» (Турли мусиқий ноталар учун ёзилган сонетлар) деб аталган 6 та турли ҳажм ва вазндаги шеърлардан иборат эди.***

Шундай қилиб, Жон Ҳаскайнинг гапини Шекспирнинг ўзи тасдиқлаб турарди: бизнинг (нафақат бизнинг) бир неча асрдан буён ўн тўрт қаторли ҳар қандай кичик шеърни сонет деб чалғишимизга инглизлар сабаб бўлган эди. Натижада 14 қаторни хоҳлаганча «қотириб ташлаб», осонгина сонет ёзиш

*Поэзия английского романтизма. М., ИХЛ, 1975. С. 618

**Западно-Европейский сонет. Лю, Изд-во ЛГУ, 1988. С. 22.

***Қаранг: The works of Shakespeare. In four volumes. olume III. Co-operative publishing socociety of foreign workers in USSR. Moskov. 1937. P. 725-791; 809—815. одат тусига кирди: шоир қофия қидириб қийналмайди, юксак маҳорат шарт эмас; сонет эркин бўлиши мумкин, деган баҳона тайёр. Бундай 14 қаторли шеърларнинг жанр маъносидаги сонет эмаслигини кўпгина шоирлар ҳам таъкидлаганлар

(Август Шлегел, Йоханнес Бехер, Иван Франко в.б.). Чунончи, Франко бизга ўхшаб 14 сатрни қаторлаштириб кўйган ҳамкасабаларига қарата, эй украин шоирлари, сонет ўн тўрт тасодифий сатрнинг йиғиндисидан иборат эмас, унинг ўз қонун-қоидалари мавжуд деган маънода мурожаат этади*. Дарҳақиқат, сонет ниҳоятда эҳтиёткорлик ва меҳрга йўғрилган муносабатни талаб қиладиган шакл, яъни сонет ёзиш учун сонетни севиш керак. Мен Петрарканинг сонетларини такрор ўқиганимда буни ҳис этган эдим. Петрарканинг Лаурага муҳаббати сонет воситасида, сонет ҳужайраси орқали акс этганига, Лаурага ва сонетга бўлган муҳаббат бир-бири билан уйғунлашиб кетганига —улар бир-бирисиз яшаши мумкин бўлмаган улуғ ҳиссиётга айланганига ишонч ҳосил қилдим.

Ўроз Ҳайдарнинг «Фалак фаввораси» китобида ҳам сонетга бўлган ана шундай муҳаббатни кўриш мумкин. Зеро, инсон муҳаббатга осонгина эришмайди. Ўроз Ҳайдар ҳам дастлаб кўп қатори сонетни 14 қаторлик шеър деб тушунган эди. Лекин кейинчалик ўзи танлаган жанрга улкан муҳаббат, унга барча қийинчиликларни енгиб ўтиш ва ҳақиқий сонет яратиш имконини берди.

Ўроз Ҳайдар ўзига хос услубга эга, бу ҳамма шоирга ҳам насиб этавермайдиган ижодий омад, илоҳий неъмат. Тўғри, бу услуб оппоқ, ярқироқ эмас. Унда қора ранг устувор. У қуёшдан кўра тундаги осмонни, оқ юлдузларнинг ёркин кўриниши учун хизмат қиладиган қоронғиликни эслатади. Унда қора олам оқ фикрнинг янада ярқираб кўриниши учун хизмат қилади. Шу боис Ўрознинг шеърларидаги, хусусан, сонетларидаги оламу одам тасвирини тушқунликка йўйиш тарзида қабул қилиш керак эмас. Уларда осмону ернинг қора рангга бўялган изтироблари инсон қалбининг оқлигини, унинг улуғворлигини таъкидлаб туради, холос. Айни пайтда бу услубда биз ҳозир модернизм деб атайдиган бадий фикрлаш тарзини ҳам кўриш мумкин. Китобнинг номига кўз

*Қаранг: Иван Франко. Сочинения в 10 т. Т. 7. М. Ю ГИХЛ, 1958. С. 134

ташлашимиз биланоқ: фалакда фаввора бўладими? Фалак фаввораси нима —қуёшми, юлдузларми? Фаввора юқоридан пастга қараб отиладими ёки пастдан юқоригами? деган

саволлар туғилади, тушунмагандек бўламиз. Лекин машхур Боқчасарой фаввораси — кўз ёш чашмаси юқоридан пастга қараб томади-ку! «Юлдузлар — қорачиқ сўқир кўздаги» дейди Ўроз. Шундай дейиш мумкинми? Бундан, деярли, бир ярим минг йиллар аввал хитойлик шоирлар Ван Вэй ва Су Шилар «сукунат гумбурлайди», япон шоирлари Мёе ва Сайгёлар «ой нури жаранглайди» деган эдилар. Демак, шундай дейиш мумкин экан. Шу сабабли дарҳол тушунарли бўлмаган, кишини ўйлашга, излашга, мушоҳадага чақирадиган, бизни бир оз «қийнайдиган», кўзимиз ўрганмаган бандлар, мисралар ва тимсолларга истехзо билан қарашимиз инсофдан эмас. Зеро, Ўроз Ҳайдарнинг услубидаги бу «қийноқлар» охир-оқибат бизни лаззатга, эстетик ҳузурга олиб келиши, шубҳасиз. Унинг сонетларидаги маънос бир қувонч, завқли изтироб қалбингизнинг энг нозик торларини чертиб ўтади. Мана бу сонетга бир эътибор қилинг, у гоҳ булутнинг ортига кириб, ҳарирга ўралган, гоҳ булутни ўз ортидан эргаштириб ярақлаётган тўлин ойнинг жамолига ўхшайди:

*Бир аёл олисга боқар зору зор,
Кўздан жим томар қуёшнинг изи.
Кўрингай тоғ эмас, бир тошнинг юзи,
Кўклам шабадаси завқ бермас зинҳор.*

*У бахтдан яриммас, суйган ёри бор,
Бор шунқор ўғлони, бор дилбар қизи.
Зухродан мунаввар толе юлдузи,
Аммо тоғ ортида чорлар бир диёр.*

*Баъзан уйқусида тўлғонади жим,
Тушида онасин рўмоли гижим,
Отасин чалгиси учар — оқчарлоқ,*

*Кенгликлар силкиниб, титраб йиғлар сой,
Қизалоқ кафтидан тўкилар тупроқ,
Оппоқ ўтов бўлиб кўринади Ой...*

Агар эътибор берсангиз, бу сонетда ифода воситаси бўлиб хизмат қиладиган хатти-ҳаракатни англатувчи сўзлардан кўра аниқ номлар кўп учрайди. Улар беш сезги билан идрок этиладиган жонли ва жонсиз, одамий ва оламий моддий нарсаларнинг номлари: *аёл, кўз, қуёш, из, тоғ, тош, ёр, ўғил, қиз, юлдуз, Зухро, диёр, она, рўмол, ота, чалги, оқчарлоқ, сой, қизалоқ, кафт, тупроқ, ўтов, Ой*. Ўн тўрт сатрли шеърда шунча моддий нарса! Лекин, ажабо, улар бўртиб кўзга ташлансалар ҳам, сиз бирор бир ўринда гўзалликнинг ичидан туртиб чикқан хунукликни, назокатга путур етказган кўполликни, моддиятга хос дағалликни сезмайсиз - хўрсиниқнинг тиниқ оҳанги бузилмайди, ташқи нарсалар сизнинг ички ҳиссиётингизга айланиб кетади. ўоятда мураккаб бўлган бу оддийлик қандай рўй берди? Буни Ўроз Ҳайдар ҳам, мен ҳам, сиз ҳам айтиб беролмаймиз. У —истеъдод деб аталган илоҳий қудратнинг, илҳом деб аталган мўъжизанинг иши.

Энди сонетдаги «кўз ўрганмаган» ташбиҳларга — истиора ва ўхшатишларга назар солинг: томаётган кўз ёш — қуёшнинг изи; сермалган чалғи — учаётган оқчарлоқ; кенгликлар елкалари титраб йиғлаётган аёл билан бирга силкинади; Ой қизалоққа айланган аёлнинг болалиги ўтган оқ ўтов... Илғасангиз, нарсалар эмас, уларнинг моҳиятини англатган ташбиҳлар манзара яратаяпти.

Айни пайтда ушбу қалб манзарасида нафақат мураккаб шакл устидан эришилган шоирона

ғалабани, балки сонет фалсафаси қонунининг тўлиқ бажарилганини — бандларнинг ички диалектик алоқадорлиги асосида вужудга келган мазмун яхлитлигини ҳам кўрамиз. Биринчи катрен — тезис: қайғуни ифодалайди (олисга зор-зор боққан аёл соғинчи; унинг кўзёши ичига жойланган қуёш томчилаб ерга тушяпти; тоғ— улуғворлигини йўқотган улкан тошдевор; кўклам шабадасининг куз изғиринидан фарқи йўқ). Иккинчи катрен — аксилтезис: қувончни ифодалайди (аёлнинг бахти бутун, суйган ёри, шунқор ўғли, дилбар қизи, мунаввар толе юлдузи, тоғ ортида ота юрти бор). Терцетлар — синтез: уларда қайғу билан қувончнинг диалектик уйғунлиги акс этган (аёлнинг тушида онаси соғинчдан паришонхотир, қизим бахтлимикан деб кўнгли ғаш, шундан ғижимланган рўмолига эътибор ҳам бермайди; отаси эса — эркак киши, паҳлавон, соғинчини меҳнат билан босади: чалғисини ҳар сермаганида унинг кўкка кўтарилган тиғи ялтираб, худди оқчарлоқ учаётгандек таассурот уйғотади; бахтли аёлни соғинч йиғлатади, қизалоқлиги кечган жойлар эсига тушади — Ой унинг оппоқ ўтови: гўзал ва олис...). Шундай қилиб, синтезда аёл зотининг маъюсона бахтдан иборат абадий ўзгармас қисмати акс этади; қуёш билан бошланган сонет ой билан якун топади; сонет деб аталган шаффоф томчида инсон руҳининг бутун бир дунёсини кўришимиз мумкин. Мана шу — Ўроз Ҳайдарнинг шоирлиги!

Абдулла Шер

ИБОДАТ

Ғойиб бўлсам, Искандардай ғойиб бўлай,
Тутма менга зарбоф тўн, ё жулдур кийим.
Бу дунёнг-ку, растангдаги кўҳна буюм,
Қулашимни истасанг гар тоғдай қулай.

Жарликлардан учиб ўтгум иншо эт, ҳай,
Отилмас тош қанотимни синдирсин жим.
Чакмоқларда қолдирайин нурсиз умрим,
Изсиз кетсанг, изингга из бўлиб, ёнай.

Кўшиқ тўқий сукунатнинг шивиридан,
Жарангласин Вақт тулпорин мовий ёли.
Кўз очайин қор учқуни сас- сиридан.

Ҳузурингга қайтур гадо шоҳ мисоли,
Майли, ҳеч ким тик турмасин ўз гўридан,
Ҳужрам бўлсин, ҳам маҳраим — ўй- хаёлим.

РАСКОЛЬНИКОВ

Раббим, бошим қўйдим Ҳақ кундасига,
Банди руҳим мангу озод этгали.
Ҳар заррада ёниб тамом йитгали,
Саркаш Адолатнинг тушдим қасдига.

Умрим аро изғир сарсон, беэга,
Эркисиз кунлар ёвуз, оч шоқол, вале
Тобутин ўйнатиб кемтик Ой – далли,
Ажал чархи ипин йигирар кўкда.

Қад тиклолмай юпун, кўксов Ватаним
Хивич каби титрар, урён-яланғоч.
Ҳайҳот, айро тушган руҳим ва таним,

Наки ўксик қалбим, ҳар ҳужайрам оч,
Хаёлларим эса жин мисол банди,
Ҳар кун нафратимга тўлайдирман бож!

ТУШДАН КЕЙИНГИ ЎЙ

Сизга аччиқ қилиб не топдим бугун,
Куппа - кундуз йўлим йўқотдим ноҳос.
Ўзимдан ўзимни этдимми ҳалос
Ўз эккан ниҳолим ўзим чопган кун?!

Осмонни қоғоздай ёқдим бенигун,
То мовий тўрига илинмай деб рост.
Барча забт этган довонни, беҳос,
Забт этмоқ қуйида адашдим, дилхун.

Сизга аччиқ қилиб йўқотдим кўзгум,
Кўрпамга ўт қўйдим, йўқ эди бурга.
Сиз ҳам анойимас, олмасдан улгум,

Яна мени менсиз тикибсиз гўрга.
Яна ажабланиб қарайсиз атай,
Формас, гўрдан тирик қайтган одамдай.

* * *

Деволга ҳавас қил, деволни севгин,
Силагин, қуш патин силаган мисол.
Тариқдай сочилиб кетмасдан беҳол,
Бу мағрур бошингни бир бора эгин.

Қайси бош, айт, билмас девол нелигин?
Барчанинг кўзини очган бу девол.
Унга мехрин сочмиш Азроил, алҳол,
Деволга сажда қил, сажда қил секин.

Ана, лопиллайди таниш бир сийрат

Девол қатларида нурдайн балқиб.
Унутилган тушдек ғимирлар аста

Изтироб селида товушлар қалқиб.
Бу девол сеники – бошингни сира
Ҳар ким бошин урган деволга урма.

* * *

Ўзни дегунг қуёш, ерни-чи – талқон,
Тирик чоғи нечун қалбдан айрилиб.
Эрмаклайсан, яна ўзингча кулиб:
“Халқ орзуси – абад моғорлаган нон”.

Дегайсан: менман-ку улуг чироқбон,
Гўё ойни кўкка қўйгандай илиб.
Балиқнинг бошидан сасишин билиб,
Думини завқ билан ҳидлайсан ҳар он.

Ишқи йўқнинг мудом дарди кесакдир,
Бу нақлдан асло қилмайсан ҳазар.
Қўл силқитгунг яниб ҳар недан, бир қур,

Ён - верингга сира солмайин назар.
Афсус, таяммумга сезгунг эҳтиёж,
Дарёнинг бўйида, бу – қуфрга бож!

* * *

Сендан узоқлашсам ёз чилласи – қиш,
Ожизлик қонимни совутар аён.
Дунё бир беморки, ғамимдан нолон,
Оёғим остига Ой – сочилган туш.

Чакмоқ қаҳқаҳаси сўниқ бир товуш,
Қулоғим кармас-у, эшитмас бу он.
Кўзларим гунгдир-у, сўзлайди бийрон:
“Кўнглим эркин бўғмиш қайдан бу совуш?”.

Сенга озор бердим ўзимдан кўра,
Қора кўзларингда чирпанди зорим.
Беҳаё қилиқлар бўлганда ҳамдам,

Мен эмас, раббимдан вафони сўра.
Рўйи рост сўйлайин сўнгги иқорим,
Куйдирган ишқ эрур – тиландим малҳам.

* * *

Мен сени севардим –бор-йўқ айбим шу,
Севгимда йўқ эди зарра иддао.
Видолашув чоғи – жон этиб инъом,
Ўйлардим оғзимга у томизар сув.

Бари тамом! Бари рўёдир – ғулу,
Шар ҳавога учди, ёрилди тамом.
Юлдузларга дегим совуққон: – Салом!
Яланғоч Ойга ҳам боқмайман – жоду.

Суйиб эркалаган чоғ ёринг, албат,
Сенга гўдак каби боқиши аён.
Ҳатто тошларда ҳам уйғотар хайрат,

Меҳрдан покланган нигоҳлар шу он.
Ҳамманинг кўлида мен бўлдим эрмак,
Бўм-бўш чизиқларда титрайди юрак.

* * *

Қандай оғир ичмоқ ишқсизлик майин,
Ватансиз кимсадай атрофга боқмоқ.
Севги мактубини оловда ёқмоқ,
Қуёшга пичинг-ла жилмаймоқ майин.

Ўзингни ҳам илк бор учратгандайин,
Худди бегонадай қаршилаган чоғ.
Иблисми, у дунё қилганидек оқ –
Мавҳумот ўйлардан қочамиз тайин.

Тирик чоғи бир бор эъзоз топмай, бас,
Нечун марҳумларга қилурмиз ҳавас.
О, ишқсизлик майи – дажжол оғуси,

Аждар оғзидаги ўтни сўндиргунг.
Қўзғатиб заминнинг кўҳна қайғусин,
Пахта чаноғида тошни ундиргунг.

* * *

Ишқнинг жафосидан сафо топмасам,
Узилмаган гулдай сўлишим аён.
Кафаним тўқилмай, берадурман жон,

Ҳаётга рағбатми шармандалиқ ҳам.

Инсон ўз ғамига не учун қарам?
Қаровсиз умримга йўқдир меҳрибон.
Мен кўкдан қайтаман чорлаганинг он,
Тиригу марҳумдан баттарман бу дам.

Дунё қабртоши ўғирланган – чин,
Қаричингга олгунг Ернинг қулочин.
Наҳот интиқомсиз яшолмас одам,

Эвоҳ, пичингидан тошга тушар дарз.
Иложсиз қолганда у жуда хотам,
Ҳатто боласидан сўрагайдир қарз.

* * *

Бу бадбахт дунёнинг иши гоҳ бешон,
Баъзан шарафланди ёвуз юртфуруш.
Жанггоҳ қаҳрамони кўрмайди уруш,
Кипригин сояси қуёшга тўғон.

Қадамин товшидан узилди ҳар жон,
Жилмайса, тошга ҳам инди-ку шовуш.
Қаҳрланса кўкни чулғади шўриш,
Ҳатто нафасидан димланди уммон.

Тўғрилаб кўяр у ер соатини,
Ташхислар еру кўк садоқатини.
Навбатга тиркар-у пайғамбарни, ҳам,

Кўлимга сув қуй дер холиққа ҳатто.
Бир умр кўзига бегонадир нам,
Балки, шунинг учун у қилмас хато.

* * *

Тақдир ҳукми шулдир, шонидан йироқ
Эркини бой берган куниёқ инсон.
Озодликда маҳкум, кулбаси зиндон,
Кундузга қуёшдир мисли жинчироқ.

Чумчуқ чирқ этса ҳам титрайди, бироқ
Қиш уйқусин эмган боғлар баргсимон.
Паноҳ қидиради кўлмақдан осмон,
Тоғларни силкигай унсиз қалди роқ.

Жини кўзгагайдир борликнинг бутун,
Тошдан таралади қоп-қора тутун.
Қиёмат қоимнинг тантиқ лашкари—

Чакмоқ маъбудаси иш ташлар шоён.
Қурраи заминда тариқ сингари
Ҳатто чумолига топилмас ошён.

* * *

У ҳукм ўқийди худо номидан,
Кек тўла юзида тош қотган таъна.
Кўкала соқолин ғижимлар яна,
Эғнидаги кафан кин эҳромидан.

Матал ҳам тўқийди ишқ низомидан,
Лек тақвимида йўқ бахтли бир сана.
Умри – икки оғзи тешиқ даҳана,
Бошпанасин қурган дўзах комидан.

Олов озиғидир, шамол сочиғи,
Фақат ўзин овлаб яшар, очиғи.
Гадо тўрвасидан тушган увокни

Қорун бойлигидан кўрур ортиқроқ.
Ҳаттоки, танийди ҳар бир сўкмоқни,
Фақат у ўзини танимас мутлоқ.

* * *

Дунё, ниқтамагин чўбин отингни,
Унда қанот йўғ-у, учади, бироқ.
Қора кунларингга ёқмайди чироқ,
Сўраб ҳам ўтирмас насаб-зотингни.

Бесабр қалб билан излаб ботинни,
Даъваткор исёнга талпиндим ҳар чоқ.
Бунда шон қуллари ухлайди уйғоқ,
Умидсиз шовқин деб бор бисотингни.

Нафосатнинг олис оташ жаранги,
Ишқ сувида поклар ғамгин оҳангни.
Мунис чехраларда ёниқ ҳаловат

Ва қайноқ орзулар қанотланур бот.

Маҳрум эт севгидан, қилмагил шафқат,
Мен сени севаман, барибир, Ҳаёт!

* * *

Жунунда таъма йўк, бордир на ибо,
Мулкига ўт қўйинг, қарагай кулиб.
Гўё ўзга молин томоша қилиб,
Завқдан туйилгандай ютинар ҳаво.

Ҳавони узумдай узиб ер, аммо
Минг бора тирилиб, минг бора ўлиб.
Қайноқ сувдан куйган гул каби сўлиб,
Унга тупроқ болиш , ҳасратдир маъво.

Ботаётган офтобдек йўл қарайди у,
Юлдузлар бошида сайрайди, ёху.
Эзилган чечакдай сингранар беун,

Қуриган сой каби қақшайди гоҳо.
Унинг юрагига ботирар муҳрин
Тошларнинг тилидан тўкилган наво.

* * *

Пайғамбар отига урмасдан қамчи,
Чуҳ деса, учаркан манзилга чунон.
Заррада гулдурос соларкан уммон,
Уфққа отаркан тоғлар арғамчи.

Буроқнинг сағридан сачраган томчи,
Гул бўлиб унаркан ерга тушган он.
Тиканзорни булбул айлар гулистон,
Куйласа, куёшдир шамга тиламчи.

Ҳар от Буроқ эмас, чуҳ деса учса,
Кишнаган чоғида булутлар кўчса.
Шамол парвонадай куйса – беқанот,

Ўзга қирғоқларга бош уриб бекор.
Дарёлар оқолмай тош қотса, хайҳот,
Қамчи урилган от бедовмас зинҳор.

* * *

Дунёга исм қўй десалар дердим:
Маломат, маломат, яна маломат.
Отаси ўгайдир, бу не аломат?
Тўқол аёлига назрини бердим.

Тиланчи кўзида қатра ёш кўрдим—
Маломат аҳлига тўланган нафрат.
Орифлар кўнглининг тубида беҳад
Маломат тошларин синиғин тердим.

Мўр оёғига фил қоқилса ногоҳ,
Капалак эвраниб тортар экан оҳ:
“Чимга раво кўрдинг Тангритоғни ҳам,

Ҳар кўрган кўлмакни кечма-да, болам...
Мабодо ҳаводан олдингми нафас,
Маломат солиғин тўлагайсан, бас”.

* * *

Ҳар ким деворидан бўйлаганмасман,
Ҳар ким эшигини қоқмадим бир қур.
Ҳар кимнинг кулидан ахтармадим кўр,
Қувонма, сени ҳам ўйлаганмасман.

Йўқсиллар ўлкасин куйлаганмасман,
Бир чақалик меҳри хасга тенг эрур.
Йўқсил йўқлигини кўз-кўз этадур,
Йўқ зарини зар деб сўйлаганмасман.

Осмон сеникидай уясан қовоқ,
Ер ҳам парвонадай қоқмайсан киприк.
Итнинг ялоғидан товоғинг киррок,

Яна қош қоқасан кургандай кўприк.
Ҳар кимнинг эшигин қоқмоққа шайсан,
Ҳар жондан умидвор битга ўхшайсан.

* * *

Исмингни атасам тилим лахча чўғ,
Сени севмак учун лозимми фармон.
Шивирлай дейман-у, етмайди дармон,
Йиғлайман-у, ажаб, кўзимда ёш йўқ.

Ҳавони чайнайман – бўғзим тўла буғ,

Хаёлда юлдуздан ясайман маржон.
Оғзим қон, кўксим қон, сирқирайди жон,
Ичимда ҳилпирар, лекин қутлуғ туғ.

Исмингни айтгил деб ёлворар кўзим,
Бир четда зулукдай қон қусар сўзим.
Севилмақдан маҳрум этилдим ўзим,

Борлиғим чулғади оловли нафрат.
Кимники, нафратдан очилса кўзи,
Муҳаббатдан кўзи юмилар, албат.

* * *

Хуркмаган кушимни хуркитган недир,
Кўзимдан нур қочди, ақлимдан ақл.
Ошингдан ногаҳон топганида қил,
Қилга банди бўлма, деб айтгай кимдир.

Ажаб, оташнигоҳ қуёшим жимдир,
Ишқсизлик тавқидан тўқийди нақл.
Ипак қурт ҳимматин на кўргай маъкул,
Қудратдан айриман, осмон – оҳимдир.

Чумолига шернинг кучи недаркор,
Дон деб судрамас-ку ўлик қобонни.
Қачон тўғри чизик тортган қай паргор,

Ҳар белги кўрсатмас тўғри томонни.
Лекин қибланамом ўзингсан, юрак,
Сенсиз қибламни-да, йўқотгум бешак.

* * *

Қисматимиз кечар икки йўл аро –
Машиқ ҳам, Мағриб ҳам Қутб бўлолмас.
Муҳаббат ўлпонин банда тўлолмас,
Ишқ юртида бизлар ғариб фуқаро.

Севсам дор кутади, севмасам-чи, чоҳ,
Икки қутб аро оҳ урмоқ абас.
Қутби йўқ ошиқни гадо сийламас,
Қачон жунун бошин силаган подшо?

Жин ялаган дунё қақшаб боқадир,
Кўз ёшинг қуритиб, хунинг ёқадир.

Куёш ҳам оҳидан тутиб бизга чек,

Булут аросидан бўзариб боқар.
Икки жон айридир, бу не ҳакамлик?
Дарём қирғоғи йўқ, тескари оқар.

* * *

Барча душманларинг дўст тутар ўзин,
Балки, сени марҳум санарми, Ўроз.
Онаси ўлганда йиғламаган, боз
Қайғули ёш билан тикади кўзин.

Ер ташвиши сенга қолгандай нечун,
Кўкка қулоғингни тутасан хуш соз.
Истак ўқи бўлиб этурми парвоз,
Кўрсиз кулда кўрса гўзаллик хуснин.

Гурбатда фароғат топгандек жунун,
Гавҳар жилосида сўнгандир фусун.
На юлдуз шуъласи тута олур ўт,

На кўк баётига бўлгунг харидор.
Сўнгги илинжда ҳам сўнмаса умид,
Ишончу меҳрда яшашга йўл бор.

* * *

Бир кунки паймонанг тўлади барҳақ,
Ҳаётга келиш-у, кетишлик бор гап.
Тириклик дайрида барчамиз салаф,
Бир тишлам нонини аямайди Ҳақ.

Од қавми маҳв бўлгач, ер юзидан, нақ,
Ер оғиб кетмаган сўл ё ўнг тараф.
Тоғлар ордан ерга чўкмаган, ё раб,
Оби раҳмат оққан кўкдан муҳакқак.

Демакки, яшаш бу – Ҳақнинг рағбати,
Кўзни ўзга солмоқ дил марҳамати.
Мабодо кўзгунгда рақс этса соя,

Олам кулдан бунёд баланд уюмдир.
Ўзлигингга фақат руҳ бўлур моя,
Вужуд ҳар ким кийган эски буюмдир.

* * *

Қазо ҳукми, уни қўйди тупроққа...
Олисида бир аёл йиғлар, кўзда ёш.
На унга қариндош, на унга сирдош,
Ҳаққи йўқ кўк кийиб аза тутмоққа.

Ҳар лаҳза жовдираб қарар ҳар ёкка,
Кўкнинг шарпасидан юраги оташ.
Кўркувидан умид сўнади ёввош,
Борлиғи қоядай нурайди чоҳга.

Оёғи остида ер ҳам йўқолур,
Эртага қабрига на гул қўёлур.
Лаънатлар ёзиғин, гул муҳаббатин,

Дунё сарватидан ўгириб юзин.
Ҳақорат санайди қуёш шафқатин,
Ул қабр гулиман деб атар ўзин.

* * *

Сўфитўрғай кўкда титрар муаллақ,
Қуёш оташида куйиб қаноти.
Унга қолгандайин ер-кўк ҳаёти,
Жонли соябонман дер ўйлаб мутлақ.

Соясида замин жон сақлар, барҳақ,
Кенглик мудрар уфққа арғамчи отиб.
Кўкни кўтармакка етмай саботи,
Жимит қанотларин қоқар муҳаққак.

Асрий орзулардан жунбушга тушар,
Лек замин меҳридан янада жўшар.
Эзгуликнинг эрка жимит посбони

Чақмоқ тангрисидан тиламас нажот.
Титроқ елкасига тутиб Осмонни,
У парвозга мангу йўл очгай озод.

* * *

Дунёга келиб-келмай ўлади қанча китоб!

А.Пушкин

Этар энди шоирим, қуруқ сафсата гаплар
Қонга тўлган пашшадай парвоздан этар маҳрум.
Қонли жангнинг сўнгида ким тиригу ким марҳум,
Белги қўйиб чиққандек, чизик тортгунг муқаррар.

Чўбир отга менгзайсан Илҳом тангрисин, хумпар,
Шон истаб, аза очиб ёт бир гўшада маҳзум.
Маддохликда отанг ҳам қолур кўчада – маҳкум,
Ёғоч отинг ниқтайсан тизгин уриб сен баттар.

Кунда-шунда ёзасан, ёзганинг бари чўпчак,
Овозингдан қочади дум ташлаб калтакесак.
Ҳар туйнукка бош суқиб лўли хотиндай қувноқ,

Тузни бол деб ялайсан ким силаса елкангни.
“Довруқ олмоқ яхши-ку, тинч яшамоқ яхшироқ!”*
Йўкса, ҳалокат кутур ўтда қолган елканни.

** А.Пушкиндан*

* * *

Ўчокда ўт ёнар, қайнамас қозон,
Дарё жуда серсув, оқмайди аммо.
Тоғлар жиловсизу, жилолмас, оббо,
Чақмоқ минг бор чақнар, ёнмайди осмон.

Тундлик тўри банди этса ногаҳон,
Қуёш кўзгусидан таралмас жило.
Булутлар лашкари жилолмай, илло
Қўшин тортолмайди уфққа томон.

Кўзгуда сўнадир фалак чехраси,
Сурмадан қорадир олам теграси.
Гуллар зардасидан жонталошда қалб,

Денгиз нафас олмас, тушовдадир ел.
Сен келдинг, ярқ этди кўзгу нур тараб,
Илк бора ҳаводан нафас олди эл.

* * *

Кўзинг тилмоч эрур сукут элига,
Кипригинг лашкари тоғдан айро дам.
Қора сочларингда Ишқ тутса мотам,
Тегиниб бўлурми қалбнинг қилига.

Ерни ортган каби мўрнинг белига,
Қорачиғинг узра чақмоқ ёқур шам.
Қуёш панжасидан узилган соям
Камалакни битур кўзинг селига.

Тонг отди! Қичқиргум айни хуфтон чоғ,
Фалакнинг юзида чиммат – қора доғ –
Куйган пахта ҳидин тарар булутлар,

Сухбатга чорлайман мен эса Ерни.
Шивирлаб ўқийман ёқиб-да ўтлар,
Ҳали ёзилмаган энг кувноқ шеърни.

* * *

Барчасидан бездим, ёр макри – жоду!
Афсус, уйқусираб яшайпман жим.
Ишқни чўқинтиргай андуҳга ранжим,
Унутилган тушдир – муҳаббат ва у!

Ҳар кун такрорлайман бир гапни, ёҳу,
Марҳамат кутгандай марҳумдан менким.
Заминдан топмаган севгини, раббим,
Осмондан топишга шайланганман-ку!

Қалбимнинг тушовин узар беором,
Чақмоқ маъбудаси айлаганда ром.
Кўкнинг жимлигида –бир машъум кўрқув,

Фалак чолғучиси ғам куйидан маст.
Тупроқдан таралгай, аммо беғулу:
Ҳамма ҳамманики дегувчи бир сас.

* * *

Бир аёл олисга боқар зору зор,
Кўзидан жим томар қуёшнинг изи.
Кўрингай тоғ эмас, бир тошнинг юзи,
Кўклам шабадаси завқ бермас зинҳор.

У бахтдан яриммас, суйган ёри бор,
Бор шунқор ўғлони, бор дилбар қизи.
Зухрадан мунаввар толе юлдузи,
Аммо тоғ ортида чорлар бир диёр.

Баъзан уйқусида тўлғонади жим,

Тушида онасин рўмоли ғижим.
Отасин чалғиси учар – оқчарлоқ,

Кенгликлар силкиниб, титраб йиғлар сой.
Қизалоқ кафтидан тўкилар тупроқ...
Оппоқ ўтов бўлиб кўринади Ой.

БАЙРОН

Сен макр вассали, ваҳм дажжолли,
Фалак авзойини бузгувчи валад.
Маймун кулгусидан белги – қиёфат,
Эй, сен қонхўр маъво – Эркнинг даллоли.

Тобакай бахт эрур зулм ҳаммоли,
Нафрат сандонида чил-чилдир фикрат.
Барг титрашича йўқ уммонда қудрат,
Тутмасми борлиқни Ишқнинг уволи.

Илдизин узмакка чиранур дарахт,
Дарё тили тугик, термулар карахт.
Алвидо ялови – сўнётган қуёш,

Ернинг мозорига бош қўяр абад.
Шамол минорасин қошида бебош
Занжирини озод узар Сукунат.

2

Мақтул ҳисларимнинг жаранги тинган,
Бўм-бўшлик ёбонин йўқ фароғати.
Бўғзимдан бўғадир гул таровати,
Атрофга қарайман: ҳар неки тўнган.

Манфур қиёфалар сояси қўнган
Парчин кўзгуларда – ажал ваҳшати.
Бургут панжасида морим, лаънати,
Рухим товушини чўқиб-да, бўққан.

Мен ўзимни севиб ўлдирдим ўзим,
Мугуздай санчилар кўзимга Сўзим.
Ҳамма этагига ўралиб олган,

Морим табассумин зардобин ичар.
Қиёмат қоимда эркдан жар солган,
Кимки Ҳақ гадоси тубанга учар.

3

Булғанч низомингиз ёқлар ёлғонни,
Риёга ҳамоҳанг садоқатингиз.
Жарга элтгайдир саодатингиз,
Манфурлик – зулмнинг олий нишони.

Ҳали совумаган Манфред қони,
Жаҳаннам маъбуди фалаждир, ҳиссиз.
Дунё ҳам боқади нигоҳсиз, кўзсиз,
Кулнинг кўз ёшидан шуҳрати, шони.

Зулмат соябони Шилён* тутқунин,
Абад занжирда ул, Эрк – ўлмас жунун.
Асрлар манглайн оқартмиш охи,

Лох-на-Гар** ўтмишин сўйлаб-да, пинҳон.
Бахтдан фол очар бот ул адам чохи,
Ёлғон пайғомлардан ларзада Осмон.

** Швецариянинг Женева кўли бўйидаги қадимий қалъа.*

*** Шимолий Шотландиядаги тоғ, шоирнинг болалиги кечган жой.*

4

Куллик разилликка пиллапоядир,
Олчоқ номин олмиш кечаги мискин.
Зулм – зуғум қулфи, ҳар неки мумкин,
Шамол музга дўнар эсмасдан, ахир.

Дунё – тоштобутдир, борин тутмиш сир,
Ҳаёт – мавжудликка онтсиз мажҳул ун.
“Кулфат– доноларнинг маҳри азалдин,
Ҳасрат – ақлларнинг калидидир бир”.*

Кўзғол, эй “Геркулес”,** ўлик денгиз бот,
Мажруҳ тўфонларда кўтарсин фарёд.
Бир зум ҳаммоллигин унутсин бўрон,

Кувсин тунд қирғоқлар ланжлигин – шаддод.
Янчилса ҳам кишан, гул аро инсон,
Беором кунларин айлагайдир ёд!

**Байрондан*

***Шоирнинг шахсий маблағига қурилган кема.*

5

Мақтанчоқ, нўноқ шоир васийга мухтож асли,
Хукмдор имосидан кутар обрў, эҳтиром.
Отасин қатл этган жаллодни мақтар авом,
Онасин зўрлаган ҳам эмишки Ҳақ телбаси.

Банги хаёл нағмасин дейди илҳомнинг саси,
Шаҳват анқиган назми, наҳотки юксак мақом.
Бурганинг кўзи тушса, унда йўқолур ором,
Ўлимга восил этгай Ишқнинг аччиқ бўзаси.

Истибдод қора шами қорайтиргай Ойни ҳам,
Қабоҳат дарвозасин, аммо сен очгунг хуррам.
Кекса қирол лайчасин кучурсан аёлингдай,

Кўзларида зохирмиш севгининг илк бўсаси.
Орзу-умид гултожи қораймиш хаёлингдай,
Ҳасад шавқида сенга келур Иблис ҳаваси.

6

Мен бўрон ўғлиман, дунё – қафасим,
Мулким йўқ, юрагим – ягона кўчим.
Денгиздай қутуриб олурман ўчим,
Мен ҳалок этгайман куллар кемасин.

Куйган гулда кўриб Эркнинг нафасин,
Кечиргил, Юнонга юз бурдим, йўлчим.
Бунда ҳам дунёни хомталаш кўрдим,
Ёвузликдан эрур Ер ҳомиласи.

Бургут тумшуғида қонли парча эт –
Қайғули диёрнинг иқрори –беҳуд.
Дардимни тўқарман сафар сўнгида,

Жиловсиз ўйларим сапчир беқарор:
“Чўкиб бормоқдасан кўзим ўнгида
Алвидо, алвидо, эй она диёр!”

* * *

Сехрли кўзгуга эгасиз танҳо,
Кўзгунгизда кўрар ўзини кўр ҳам.
Кимдир терс ўгирар юзини бу дам,

Боқасиз кентавр сиймосида, о.

Пайғамбар билгайсиз ўзингиз ҳатто,
Аллоҳ ишқи гўё кўзгунгизда жам.
Қаршингизда ҳамма бошин қилса ҳам,
Жилмайиб боқсангиз унга мабодо.

Отилиб кетар-ку тарозу шайни,
Ер ҳам сўл ёнига оғар қийшайиб,
Посангига қўйса гуноҳингиз, бас!

Ридонгиз оғирлик қилар тоққа ҳам.
Бу соҳир кўзгунгиз айтсами, гар ваъз,
Қуёш тутай бошлар ёқолмайин шам.

* * *

Онам алласида Кўкнинг нафаси,
Фаришта шивирин шўх нағмаси бор
Тупроқдан таралган куй нашъаси бор,
Унутилган тушнинг эшдир жилваси,

Тангри тоғ қорининг кумуш шуъласи
Ва соҳир қудратин жозибаси ёр.
Унсиз чорлаганда бир инжа дийдор,
Қуёш сувга отар олтин тангасин.

Азон оҳангига жуда ҳамоҳанг,
Тошдан таралади илоҳий жаранг.
Асов тўлқинларин ютади дарё,

Шамол ҳам сочидан тўшайди бўйро,
Ифорин тарашдан уялур гуллар.
Бекатсиз манзилин топади йўллар.

* * *

Умрида йўл қараб меҳмон кутмаган,
Ҳатто онасини соғинмаган кас,
Ўлик лаҳжасида суҳбатлашгай, бас...
У дўстин эшигин бир бор чертмаган.

Ҳавони қизғониб ҳаво ютмаган,
Йўнилган таёкни йўнгандай абас.
Унга қуёш тутқун, Оламдир қафас,
Бамисли югурдак, иши битмаган.

Мазмунсизлик инган алифбосига,
Дастурхони қолган оёқ остида.
Соҳили йўк унинг дарёсининг ҳам,

Гуллар кўз юмади кўрганидаёқ.
Чақмоғин чақолмай, ёқолмай гулхан,
Гунгланиб тўлғонур момоқалдирок.

* * *

Осмонда бир юлдуз титрайди ғамгин,
Қизнинг мунги бордир унинг оҳида.
Товус ноласини сочур гоҳида,
Ё рабб, ҳеч не унга беролмас таскин.

Сомон йўли эса тамшаниб майин,
Киприкдай титрайди Ой нигоҳида.
Юпанчда соғиниб зулмат чоҳида
Қўтосдай тўлғониб қўяди замин.

О, ёлғондан битиб Ростлик қомусин,
Кимлар булғамади даврин номусин.
Ва яна дедилар: “ Эрк – асира қиз,

Муҳаббат жазмандир қироллар учун”.
Балки огоҳ тортиб ул ғамгин юлдуз,
Орсизлик зоридан оҳ чекар беун.

* * *

Ҳа, тақдир дуч этди сен-ла, севгилим,
Мени севги туғди, туғилмагандим.
Ҳар ёнда сочилиб тўқилмагандим,
Ниҳоят очилди, мана, ўн гулим.

Илк бора кўряпман: мана, ўз йўлим,
Ишқнинг оятида ўқилмагандим.
Узум донасидек чўқилмагандим,
Замин кўз ёшимдан силкинди-ку жим.

Дунё ҳамёнини йўқотди, раббий,
Дунё бир мирига муҳтож гадодир.
Унга қул бўлмаган бирорта набий,

Менинг эшитганим акс садодир.
Хоқим наводандир, Кўкни кучгай куй,
Пойимда беҳишту дўзах адодир.

* * *

Шу жоду кўзларни севардим бир чок,
Куёшни кафтимда тутамлаб кушод.
Ишқда ҳаёт бор деб қичқирардим бот,
Борлиқ мендан нафас оларди, бироқ

Гунгланиб, ҳайратдан маст бўлиб андоқ,
Йўлимни кесолмай еллар эди мот.
Кўтарардим тоғни кафтимда азот,
Чақмоқни тизгинлаб олардим қувноқ.

Бугун ёр қалбида ишқ титроғи йўқ,
Ёвуз илон каби боқади совуқ.
Кўкдаги куёш ҳам шам бўлиб қотар,

Қушлар куйга солар зулумот шавқин.
Ҳар ёнда хўмрайиш қаҳр уйғотар,
Япроқлар куйлайди Ўлимнинг завқин.

* * *

Ўзгани енголмас ўзни енгмаган,
Қурб топмас заррани силжитмак учун.
Филга менгзагайдир ҳар чибин кучин,
Оташин севгига қалбин тикмаган.

Ибодат элига бошин эгмаган,
Бошию кўзлари йўқдек сарнигун.
Қулдек бой берган шаънини бутун,
Ўз юртин хокига кўкси тегмаган.

Кўмсашдан маҳрумдир, хотирот – оғу,
Зулмат матоҳидир куёшнинг доғи.
Ўзгани енголгай ўзини енгган–

Шабкўр дунёга ҳам берар тасалли.
Музга-да ингуси номус ила шаън.
Ёвуз бўрон елда топура тажалли!

* * *

Ой – тун маъбудасин зар сочи тўзғиб,
Оппоқ камалакнинг эларкан унин.
Хохлаб Ирида*нинг хуш табассумин,
Кафтида ўйнатар юлдузни узиб.

Ер ҳам ҳомиласин яшириб, юзиб,
Ушоқдек кичраяр уялиб бу тун.
Ногаҳон зулумот чалур бурғусин,
Шарпалар соясин бари-ла тўсиб.

Ҳар заррага кўчур машъум бир титроқ,
Титроқ ичра эса эланур тупроқ.
Тўкиб солгандайин осмон қаҳрини,

Зулумотнинг ранги оқаради қув.
Ой – қора, узолмай меҳр маҳрини,
Бир тунда кексариб қолгандек сулув.

Ирида – камалак тангриси, тангриларнинг қанотли даракчиси

* * *

Қайга йўл олайин, йўлчим, йўл кўрсат,
Барча нотаниш йўл менга танишдир.
Кўрганим, билганим, наҳотки, тушдир,
Огоҳ қўнғироғи – ҳар ўтган фурсат.

Тош қопнинг ичида яшабман фақат,
Табассуминг тошдай тегади бир-бир.
Тоғларни хивичдай эгади, ахир,
Қай манзилга қўнсам манзилим – ғурбат.

Пошшони пашша деб айтган қул каби
Интиқом қаҳридан ёнмадим ҳали.
Наҳот менинг йўлим мархумнинг йўли–

Манзилга тобутсиз бўлмаса етиб!
Йўлсизлар йўл топмай, силкитиб қўлин,
Аросат чоҳида қолармиш йитиб.

* * *

Мени тингла, тингла кўзларинг билан,
Кўнглинг кўзгусида рақс этсин само,
Соясиз сояси таратсин наво,
Икки қибла ичра, майли, ёқ гулхан.

Нур хужраси сенга бўлгуси гулшан –
Ҳар заррага Ишқнинг қудрати ошно.
Ошиқда жон қайда, ул руҳи бежо,
Аршнинг қандилидан улгу олур – шаън.

Нодўстдан дўст бўлмас – зулмнинг кули,
Дардсизлик, ишқсизлик – азалнинг ғули.
Ишқ бир елпиғички, оламни елпир,

Қуёш тожин ечиб, бўлгайдир фаррош.
Мени тингла, майли, менга май келтир,
Кўнглингни нақш этай, кўзимдир наққош.

* * *

Кўзларим очиг-у, сўқирдир, аммо,
Ложувард осмоним зимистондир бир.
Аёзнинг қаҳридан қорларим эрир,
Самум нафасидан музлайди ҳаво.

Мен ҳавода учиб юрибман гўё,
Оёқ қўйғудайин ерда жой йўқдир.
Эвоҳ, фариштамнинг нигоҳи ўқдир,
Ҳар заррада борим талош, бенаво.

Орзу қотилиман – умидсиз банда,
Йўлим ёритолмай Ой ҳам шарманда.
Шамол эса олмай паришонхотир,

Кўройдин тўридан тўқийди ўлан.
Тун – аждар, оғзидан ёйилаётир
Ер- кўкни чирмаган қоп-қора гулхан.

* * *

Мана, кунлар соя ташламоқда боз,
Қуёш шамсиясин ёймайин ҳали.
Яланғоч дарахтлар бурғусин чалиб
Қиш олди сафарга чорлайди хуш соз.

Ариқларнинг чучук тилида минг роз,
Хазонларнинг куйи аччиқ, таънали.
Хувуллаган боғ ҳам боқур гинали,
Йўллар иш ташлаган, сукутга ҳамроз.

Ўғирлатиб қўйган чолдек ҳассасин,
Бўғотларда титрар қорнинг нафаси.
Совуқ нафосатнинг қаҳри намоён

Сўлган чечакларнинг аччиқ бўйида.
О, соясиз кунлар қуршагай шу он,
Борлиққа ўт инса Ишқнинг куйидан.

* * *

Хувиллаб ётибди менсиз далалар,
Мезон ипларида чувалган борлиқ.
Кўзимга осмон ҳам қиладир торлиқ,
Қайларга учмоқда оққув галалар.

Жимжитлик этагин силкур нолалар,
Тоғларнинг тушида фалаж бедорлиқ.
Булутлар кўчида йўқ улуғворлиқ,
Тўкилмай жон тилар томчи – жолалар.

Сафардан қайтмаган ҳали Табиат,
На қуёшда тафт бор, на кўкда қудрат.
Бўм-бўшлиқ эҳсони – Сукунат, холос,

Отилган қуш каби ётибди бежон.
Ҳеч нени ҳеч бир не айламас халос,
Ҳар неки ҳар нега асирдир, инон!

ҚЎШИҚ

Юлдузлар – қорачиқ сўқир кўздаги,
Мотамсаро Ойнинг сочлари сўзон.
Нақадар ёлғизман, тундек зимистон,
Тўрт тараф жарликдир, кўринмас таги.

Кел дедим, келмади Сукут малаги,
Сас сузди ҳавода: – Бўлма топағон.
Ўзинг чопағонсан, отинг чопағон,
Сенсиз айланмагай кўк чархпалаги.

Ай, менинг кўзимни чўқиган қузгун,
Осмоним қонталош, ерим-чи, бузгун,
Қорнинг овозидан титрайди ҳаво,

Ёлғон латифалар тўқир бунда Ишқ.
Ҳар кимдан тиланиб жон сўрар наво,

Оёқлар остида питирлар кўшиқ.

2

Сен менинг созимсан кўхна Сукунат,
Ҳасратинг куйига маломат – маҳр.
Гавҳардай порлаган булдуруқ – қаҳр
Гулнинг лабларида, бижғир уфунат.

Тўсраяр нигоҳсиз куёш – беқудрат,
Азалдан ҳайронлик ёрлиғи, ахир.
Хазонлар куйидан тиниқ сув тахир,
Адашган шамол ҳам хўрсинур фақат.

Никоҳсиз дунёда никоҳимда Ишқ,
Қушчадек жавдирар нигоҳимда Ишқ.
Суюкли жуфтимсан энди Сукунат,

Гулханимда ёнсин мудраётган тош.
Бунда музлаб ётган кўздаги ғафлат,
Бир бора ёнмоққа тополсин бардош.

3

Эй, кўхна Коинот – гумбази даҳр,
Кўксинг тўла тош-ку, сендан не нажот.
Токай Ишқни овлар кўринмас сайёд –
Дилнинг ноласидан туғилган қаҳр.

Қаҳр эмган кўшиқ беқанот қуш бир,
Парвози туш унинг, нағмаси – иснод.
Долғалар фалаждир, тўлқинлар ношод,
Фалак шовқинидан олам беҳушдир,

Қайғу оҳангини харж этгай Ҳумо,
Ишққа зорлар ҳар дам қолур бенаво.
О, буюк Коинот кўксинг тўла тош,

Наҳотки, ғазабинг ўч улгусидан.
Ишқсизлик бодаси бўлганда талош,
Осмон қулаб тушгай Ер кулгусидан.

* * *

Сиздан узоқлашсам йўқотгум йўлим,

Яширингум келур ўзимдан ҳатто.
Жойимдан жилмайин қилурман хато,
Кимларнинг қўлинда мен суйган гулим.

Йўлсизни чорлайди чарх уриб Ўлим,
Куёш ҳам кузғундек қонсирар – юҳо.
Беморнинг кулгуси ҳавас қўзғар, о,
Шодликдан йиғлар у, ғамдан кулар жим.

Оҳ, гулим, тиг тегмай, дилим тилинур,
Хур нафасингизда яшагум келур.
Нафасингиз Ишққа бахш этур қудрат,

Жаҳаннам кўрида кўкаргай чечак.
Мудроқ кенгликларга зухурлаб ҳиддат,
Куёш ҳайқириғи кўкни тутажак.

АБДУЛЛА ҚОДИРИЙ

Туркистон синграйдир олов қаърида,
Ҳар ёнга тиланиб очар кафтини.
Ёнгсизлик тавқидан йўқсилнинг тўни,
Тиканлар тортади йиртиқ баридан.

Дунё олисдаги чаманларидан
Сен сари бужмайтиб боқар афтини.
Муздан ажратолмай куёш тафтини
Замон чиқиб келар қисмат жаридан.

Кирланган жомасин ҳидлаб ҳамиша,
Бокди ялангоёқ, қўлида шиша.
Энг кичик заррага инди қалдироқ,

Соқов шамоллар-да юлди сочини.
Уятдан жим қотди мархумлар, бироқ
Оловга отдилар Эркнинг тожини.

2

Ўткан кунларимнинг савти – яловим,
Жинлар базми аро ўртандим аён.
Севги масжидида меҳробдан чаён
Фасод хаёллардан ёқди оловин.

Ҳайдалиш куйини чалди дўст-ёвим,
Кўз ёши сўлакка қоришиб чунон.

Куёш – кўрсиз ёнган улкан оташдон,
Озоду маҳбусдир, шулдир оқловим.

Куфрнинг шавки бу – заифлик васфи,
Нечун кулга кулдир Туркистон насли.
Қамчинда ўйнаган шердек тобакай

Тиланчи кўлиндан сўрайди ҳаёт.
Бетавфиқ оломон ўз йўлин топмай,
Кўрнинг хассасидан излайди нажот.

3

Бузғунзор маконда ҳакамдир дажжол,
Соя ва нур ўйнар – раққосдир бари.
Тенглик иродаси – истибдод сари:
Машъум гўзалликка бахш этур иқбол.

Тоқат қилолмайин ўқчийди шамол,
Уфунут тараган куйдан сарсари.
Оппоқ чачвонига ўралиб пари –
Ибодат этмакка шошилмас ҳилол.

Рухингиз чинқирар: –Ҳаққа халқ ғаним!
Очлар тўқлигидан забундир шаъним.
Муқаддас сувингиз нақадар булғанч –

Босирқи тушингиз суясиз ҳар он.
Дурни чоҳга отиб ахтарасиз ганж,
Куллигин қаршилар қутлаб оломон.

4

Эҳсонгарлар бахтин этганда эҳсон,
Шармисор гадолар тутдилар этак.
Тангринг ўзимман дер яримшол сўтак –
Файзиёб дилларни қилгаймиз талон.

Кулларнинг бахтида йўқ фароғат-шон,
Зулмат ташналиги ҳоритгай бешак.
Бола отасига кўрсатур ўрнак,
Олчоқлик бобида тақишиб нишон.

Ҳар қандай мардликда хатар мужассам,
Зулм мақбарасин бузди иродам.
Дунё киморбоздир, кимор– бизнинг чек,

Ютгувчи ўзимиз, биздир ютқазган.

“Бизнинг халқни ер ютсин”* – ҳазарланар Эрк,
Ўлим ҳам уялгай “мўмин” лигидан.

**Юсуфбек ҳожи сўзи. “Ўткан кунлар” романидан*

5

“Ўттиз икки танга солиқ хавфида”,*
Тавқи лаънат ғовин енгиб ўтди халқ.
Нечун Озодликнинг эҳсони – ўлмак,
Хуррамлик зухурдир сўғиш авфида.

Аламзор дунёнинг қонли кафтида
Йўқликнинг ялови – эзилган чечак.
Қушни туш кўради марҳумлар бешак,
Халоскордан бунда ҳар банда жудо.

Зарб еса одамзод тоғни кўтарар,
Увадача сезмас унинг ғозини.
Тасбеҳига тизар ғамни муқаррар,

Жиловлаган каби қонун қозини.
Қуёшнинг нигоҳи тўнгар, наилож,
Гўзаллик зулматга тўлаганда бож.

**“Ўткан кунлар” романидан*

6

“Сиз ўшами?” – учгай Кумушнинг оҳи,
Севги мадҳияси тирикликка бу.
Халқнинг жасорати ишқ кудрати-ку,
Кўркув – салтанатнинг ёвуз паноҳи.

Булут панжасида инграр Эрк моҳи,
Қон истар, жон истар гўдақдан ҳам у.
Мақбара куради тирикка кўркув,
Кўркув сармоёси – маломат тоши.

Буюк будун турким, ёвни янчарим,
Сўзинг чакмоғидан онтим ханжари.
Ҳавони қонлагай овозим хуни,

Қарс-қарс синар музлар, қисирлайди Кўк,
Туркистон қайтади, Эркимнинг уни
Тошдан гулхан ёқар, уйғонур Машрик.

* * *

Гўзал оқшом, осмон кўкси чўғ, учкун,
Зоҳирни уйғотар ухлолмай ботин.
Кумуш сойга солар ҳилол ҳам отин,
Шивирлаб куйлар сой қирғоққа тутқун.

Соймас, гўё эзгин шилдирайди тун,
Замин кушдек қоқар оппоқ қанотин.
Силкитади олис уфқ банотин,
Чигирткалар куйлар тин олмаслик-чун.

Оппоқ сомон йўли – онам алласи,
Улкан коинотнинг мангу ялласи.
Аста оқ ўтовин тикади ойдин,

Ва жимгина тутар фалак кўзгусин.
Оқшом юлдуз терар оқизоқ сойдин,
Кўк қизлари сочиб инжа кулгусин.

* * *

Бир ота зорланар кўкка боқиб бот,
Қайғули кўзига ҳижрон муҳри ёр:
“Болам манглайдан ўпмадим бир бор,
Оталик номусин топтадим, ҳайҳот.

Ўзга бир елкада эркаланар шод,
Жажжи қўлчаларин чўзиб умидвор.
Сочларини чайур сабо – сеҳркор,
Мен озод маҳкумман бунда умрбод.

Бизнинг хиёнатдан авлодлар ногоҳ,
Парвоздаги кушдек тортурми огоҳ.
Қаловин топмаймиз мардликнинг нечун,

Муҳаббатга нафрат – Ўлимга восил.
Ишқсизликда қалбим саҳродек турғун,
Ёнётган оловдан кутурман ҳосил!”

* * *

Кўй, йиғлама, гулим, энди сен учун
Майли, тўйиб-тўйиб йиғласин Осмон.
Ишқсизларга мудом яшамак осон,
Айтгил, муҳаббатсиз кунми ўтган кун?

Йўл бошида турган йўлчидек нигун
Кутасан бесадо йўл қараб ҳар он.
Кўкда ой шуъласин сочур паришон,
Бошинг узра секин ёруғлашар тун.

Қўй, йиғлама, гулим, дарёдай тўлиб,
Фақат тингла мени қуёшдай кулиб.
Улуғ қалб Каъбаси – азал мояси

Ҳатто сийратингга бахш этсин хусн.
Шунда куйдиргайдир ҳуснинг сояси
Соҳир Ишқ узугин ўтли жодусин.

* * *

Менга Ишқ толибдир, устозим Ҳақдир,
Булутнинг чакмоққа етганми шаҳди.
Ошиқлик мақоми – қўнғилнинг аҳди,
Муҳаббат кўшида нури мутлақдир.

Кимки қўйса, Ишққа маккорликдан тўр,
Зулмга эш бўлур қалбининг тахти.
Куну тун интилсин, очилмас бахти,
Меҳру муҳаббат-ла сийламас тақдир.

Ишқсизлик куфрликка тўлагай хирож,
Даҳрийлик дайрида ошиқлар бетож.
Очур қиёматнинг эшигин қуюн,

Фалак отгай ҳар ён тўзғитиб тошин.
Ҳақ – устоз, Ишқ – толиб, Дунё – бир ўйин,
Ошиққа тўптошдир само қуёши.

* * *

Дунё ангишвона кўзидай тордир,
Изтироб – Ишқ аркин қабулхонаси.
Боласин танимас бунда онаси,
Офтоб ҳам нур тараб, меҳрга зордир.

Хум ичида бедор жинга сувордир
Тингламоқ истайдир кўк қаҳқаҳасин.
Мағора оғзида тошхилхонаси,
Иблис жодусидан ул сеҳркордир.

Маккорликдан аччиқ неъмат – озиғи,

Найранги, ёлғони– бошнинг қозиғи.
Ғам кулбаси ичра ёқиб шамчироқ.

Яъкуб, кўр кўз-ла нур ахтаргай хануз.
Гилу об гулобдир, дунёдир куроқ,
Кўнгил кўзи Ишқдан хушёр очса юз.

* * *

Ҳаётимда тўфон юз бермиш ногоҳ,
Нуҳ ҳам адашгайдир бу тўфон аро.
Хазон завқин тутмас на базму сафо,
Балчиқ ҳидин туйгум ҳаводан, эвоҳ.

Чўғ тафтича тафт йўқ қуёшда, оҳ-оҳ
Шамол тузоқда-ю, тоғ кўчар гўё.
Сайрашдан тўхтаган қушлар бенаво,
Олис қор нафаси жунжитар, валлоҳ.

“Не чораки маломатдур ватаним”*,
Ишқ ўлдирди, севги менинг кафаним.
Чивикдай чувалгай бу чархи даврон,

Олам ойинаси терс тутмиш юзин.
Кўнглимнинг гўшаси тўфангсиз – вайрон,
Ҳар неки тикади нафрат-ла кўзин.

**Алишер Навоийдан*

* * *

Нечун такрорламоқ Намруд таъмасин?
Ерни кўтаргандай жимжилоғингда.
Қуртлар ўйнамасдан пок булоғингда,
Этак қоқ тўкилмай ёқанг тугмаси.

“У бузган одамзод яхлит лаҳжасин”*
Қаранг, тушунмас ўз она тилин-да.
Қайданам англасин инсон дилин-да,
Оловга топширган умр ҳассасин.

О, тилсиз йўлдошим, нўноқ тилмочим,
Илибсан бошингга ўтрукнинг тожин.
Қоғоз йиртар, эвоҳ, пат қаламинг ҳам,

Эгарни ургайсан токай хўтиқка,
Ўзингга тилмоч бўл ҳеч бўлмаганда,

Уқувли яшамак шондан афзал, ҳа!

* *А.Дантедан*

* * *

Муҳаббат, қабул эт, жудолик ажрин,
Бу не жаримадир, бу қандай тўлов.
Ҳар кас уловдаю мен-чи, беулов,
Навқирон ёшимда манглайда ажин.

Бахту бахтсизликлар тахланган саржин,
Рағбатим ногирон имтиёзи ё.
Улуғим эҳсонин рад этдим – олов
Кўз ёшча завқ тутмас тожу тахт не син?!

Севгилим кўзлари илоҳ бисоти,
Зулфида бежондур куфр зулмоти.
Ҳайратдан ҳуснида борлиқ – беимло,

Фалак ўғирлатган чимилдиғини.
Дарёлар қудрату куйидан айро,
Ҳамма бир-бирига яшар сиғиниб.

* * *

Аждодлар мозорин сукути аро
Мангулик чалганда мис қўнғироғин.
Эшитгум такаллум ичра ингроғин,
Фалак фариштасин толеи қаро.

Само рақси ёрмиш ҳар неда гўё,
Хурлар макон этмиш Арофат тоғин.
Олов куйдирмасмиш гулнинг япроғин,
Наргис ўз ҳуснига бўлмасмиш шайдо.

Ва лекин пуркамиш оловли қаҳр,
Ўргимчак тўрига илиниб-да Ер.
Фарёд фавворасин алангасида

Сайёралар чалмиш бурғусин пурғам.
Ва ажаб умрининг интиҳосида
Муҳаббат сўрармиш ҳатто тошлар ҳам.

* * *

Хижолат чекаман муқим яшашдан,
Балки турғунликнинг ҳосиласи бу.
Излайман ё ернинг тилини, ёҳу,
Борлиқ марҳаматин ё олмайман тан.

Кўнглимга қайсар Рум яқин Марвдан,
Ёдимда Атилла қамчисин зарби.
Пайғамбар каломин нурли ҳар ҳарфи–
Эзгулик ялови, пайдо оташдан.

О, кўҳна Осиё елкангда бедор,
Чўпон таёғидан қолган муҳр бор.
Барча кўргиликка доясан ўзинг,

Гўдак нафасидан тин олгунг, бироқ.
Қуёш соясидан излаб-да изинг,
Энг кичик заррада чалур қўнғироқ.

* * *

Уқувсиз куйчингни кечиргил, тангрим,
Ҳовлиқиб чалдим ё кўк чилдирмасин.
Тоғларни ўрнидан ким жилдирмасин,
Умиду ишончдан бўлғуси маҳрум.

Чўққидаги музга оташ тутур ким,
Улар ҳеч сезгайми офтоб бўсасин.
Ўликликдан нишон ҳаёт ғуссаси,
Ҳатто эсаётган шамоллар – маҳқум.

Ялмоғиз кампирнинг супургисин ё,
Жодусидан пайдо қурумсоқ дунё.
На оҳанг завқидан шуълаланур у,

На нафрат майидан топура фароғат.
Уқувсиз куйчилар – шуҳрат тантиғи,
Сўқирлик лаҳмига маҳқумдир абад.

* * *

Темур қиличидан титраб Осиё
Бадбахтлик қасрини айлади вайрон.
Қуллик Эркинликдан топа олди шон,
Мудҳиш қора кундан таралди зиё.

Дунё кўш тожини ирғитганнамо,
Жандасини илди кўкка бегумон.
Йўқликнинг ёлғони, чини беомон,
Чангдаги тупукдек қуриди гўё.

Борликқа куёшни қилди васият,
Тўранган ғулом ҳам чекмас азият.
Қирланган дасторин бошидан олди

Қуллик-ла сулҳ тузган ҳукмдорлар ҳам.
Осмоннинг кўз ёши гулдурос солди,
Ҳовучини тутди тиз чўкиб олам.

* * *

Қора чориғимни унутмам, болам,
Қорачироқ ёқиб ўтди боболар.
Ўчокка чўп топмай ёнди момолар,
Қора қозонида додлаб кафгир ҳам.

Отин айилини тортмакка ҳар дам
Мўр кучин топмади алп одамлар.
Арқонда юрди халқ, қўлида лангар,
Вақт тўхтади иблис қаршисида – ҳам.

Қорачориқ кийган халқ халқми, болам,
Қора чироғидай тутди жолам.
Давлатпаноҳ дедик ғар ҳукмдорни,

Худонинг ердаги соясимиш, воҳ!
Бобом сукутда дер: “ Кўрганман дорни,
Эй, банда, ўзингдан ўзинг бўл огоҳ”.

* * *

Чироғингни ҳар ким ёқмасин экан,
Кундуз ёқиб, тунда ўчиргай атай.
Макру ёвузликка банда нечун шай,
Сўзласанг, тилиннга санчади тикан.

Ҳуқуқсиз эркинлик – кўринмас кишан,
Ғам ёрғучоғида жонинг элагай.
Зарингни тўкиб-да, қонга белагай,
Муҳаббат бўлғуси нафратга ватан.

У қайси, бу қайси, бари ноаён,
Зулм меҳварида бўлур намоён.

Сотқин бўлиб чиқур кечаги дўстинг,

Шухрат ели тегса шаънингга чимдим.
Куёш бор, ҳеч нени кўрмайди кўзинг,
Бошингдан гўдак ҳам кулиб сочур кум.

* * *

Адолат шамширидан куёш-да қалтирагай,
Жаҳолат кўшк-қасрини этдимми деб чароғон.
Қоронғу манзилларда адашган Хизрсимон,
Чакмоқ ҳам учкун бўлиб бир сўниқ ялтирагай.

Азалдан Эрк жазмани, дажжоллар, диёри, ҳай,
“Бунда ўғри пул билан оппоқ, бузуклар-чи покдомон.
Ҳар бир аҳмоқ бир даҳо, кўрқоқ бўлса – қаҳрамон”.*
Дўконида шовқинни харид қилгунг бир талай.

Денгизи кум, дарёси бижғир балчиқдан баттар,
Кул қилиб сотар ўзин, бунда ҳамма савдогар.
Бунда кўрмаймиз ҳужра, ибодатхона – саҳро,

Уфқдаги ёлқиндай лопиллаб ўйнар борлик.
О, адолат шамшири тиғингдан учган садо
Дажжоллар диёрига бўлсин туғро ва ёрлик.

**А. Исаакяндан*

* * *

Ювуқсиз дунёни севасан нечун?
Сарпо деб биласан кафанлигини.
Марҳаматига йўйгунг камандлигини,
Наҳот шул рағбатдир яшашинг учун.

Киборона боққунг атрофга сузгун:
Унутиб ҳаётнинг чаманлигини,
Ҳар ўтган онингни маҳзанлигини
Йўкликка кишанлаб, маҳв этиб бутун.

Ориятсиз банда ҳуқуқсиз бир кул,
Қиморга тикади бошпанасин ул.
Алвастига менгзаб онасин қувгай,

Ота қарғишини дуо деб билгай.
Кимки бу дунёдан қўлини ювгай,
Идрокда жамласа уммон қудратин.

ЧЎЛПОН

Эй, она Туркистон – Ҳақнинг дарбони,
Дарбозанг калидин тутқаздинг кимга?
Кўл очдинг, йўл очдинг нечун Ўлимга,
Карвонинг адашган, қани сарбони?

“Юрт куйса иши йўқ”* гафлат ўғлонин,
Ҳамма тушиб олган гўёки хумга.
Базўр нафас олур кўмилиб кумга,
Киндиги узилиб беклик унвонин.

Чақмоғи чақилмас, тўнган қалдиروق,
Кўркувдан элбошин тутур қалтиروق.
Кулоғидан чиқур овози – ғариб,

Гўдақлар кўзида тош қотган таъна.
Йўқсиллик аркидан паноҳ ахтариб,
Ўликлар уйдан сўрар бошпана.

** Чўлпондан*

2

Ҳар ёнда бузғунлик, яна тўкилиш,
Булутлар кўчидан титрар сағир Ер.
Кўкнинг манглайдан томчилайди кир –
Юлдузлар зорида титроқ, сўкилиш.

Яшил япроқларда ҳукмрон сўлиш,
Узоқда тоғлар ҳам ҳансирар оғир.
Ўгайлик мавсумин ҳукми ҳозикдир,
Эвоҳ, сайрамақдан чўчир ҳатто куш.

Токай чайнайдиран эски сақичинг,
Ёвнинг қувватига бағишлаб кучинг.
Ўзингдан бунчалар қўрқиб, ётсираб

Аламзор боғчанга боқурсан вайрон.
Сенинг қўркувингдан замин-да титраб,
Кўкка юзланолмай чўк тушар – ҳайрон!

3

Дўзах ўзингдирсан, жаннат ҳам ўзинг,
Дунё – аросатнинг бўм-бўш кулбаси.

Из ташлар кўзингга осмон кўлкаси,
Иблис ўйинидан ортмаса рўзинг.

Ҳар ўтган карвондан эрк тилар сўзинг,
Биргина жавобдир ўлимнинг саси.
Тундан нур сўрайди “қуёш ўлкаси”,
Ҳайҳот, ўз юртингга сиғмадинг ўзинг!

Эй ғафлат диёрин муфлис ботири,
Токай ватан қилгунг йўқлик чодирин.
Ёвнинг жандасидан эрурми тўнинг,

Оёғига тутгунг чориғинг ечиб.
Кундузин тополмай саргардон тунинг,
Ҳақнинг қошига бор ўзингдан кечиб.

4

“Чуқур ҳамёнимнинг очкўз меҳмони”,*
Бузғунлик дайрида сотқинлар омон.
Кўлда бир боғ пиёз, халқ боқар гирён,
Ахир, садоқатнинг халқдир мезбони.

Ёвузларнинг алдов, аччиқ ёлғони,
Йўқсиллик тожини олқишлар аён.
Куйган кўмочини кўз-кўзлаб чунон,
Йиғлаб куйдирадур кўрда товонин.

Отасин овлашдан тийилмаганлар,
Сотқинлик шахтидан қуйилмаганлар.
Маймун обрўсидан тиклади шаънин,

Бир мўйи қилт этмай сотди ватанин.
Халқни тор чизикқа “эғалик” этди,
Ва лекин ўзлари ўлмайн йитди.

**Чўлпондан*

5

Тоғлар қочур эрксиз ўлка бағридан,
“Табиатнинг ўтини йўқ ўтида”*
Нишондадир гўдак ўлим чўтида,
Йиғи келур тош макбара қаъридан.

Йўқсилликнинг ўлим отли харфидан,
Ўз исмини сақлайдилар қутида.
Ҳар бандаси базўр сўзлар – тўти-да,
Фалак титрар камалакнинг зарбидан.

Бир жиннининг етагида карвони,
Ўз элинда муҳожирдир сарбони.
Сурнай чалиб, кеча-кундуз морини

Ўйнатмакдан унинг бошқа иши йўқ.
Ҳар бандаси кутиб яшар дорини,
На фасли бор: кўклами ҳам, киши йўқ.
**Чўлпондан*

6

Эрк сўзи ярашар ёлғиз Худога,
Кўкда қуёш туткун, Ой-да бесурур.
Орланиб, уялиб сочур алвон нур
Эш бўлиб титроғи заиф нидога.

Жодугарлик тўрин ёйиб ҳар ёнга
Жазман ахтарадир сағбон дунё – кўр.
Ер юзи мозордек, бешон, беғурур,
Қимтиниб боқади ўтли самога.

Эй, ота масканим, эй, Туркистоним,
Қисмати чекига тикилган жоним.
Кимлар дарбозангни тепиб очмади,

Куфрлик тупугин сочиб, ютиниб
Сен сари қайтурман, чопиб омадим,
Қошингда фол очгум бахтдан ўтиниб.

* * *

Сенинг ҳукминг билан кучурман, албат,
Кучиш тақиқланган мавжуддир неки.
Қонун ва ҳуқуқ бу – умрнинг чеки,
Ундан белги эрур шафқат ва нафрат.

Кўкнинг измидадир энг олий қудрат,
Тирикликка огоҳ заррада белги.
Ким нарвон ахтаргай пинҳона, лекин
Ўзганинг нарвони – Ўлимга рағбат.

Аллоҳ шафе этса шўр сувинг – гулоб,
Йўкса қутургуси кўз ёшинг – селоб.
Нетайин, тингламак хунарим, аммо

Сўзламак ундандир, Сўз – қуддус калом.
Чоҳга тушган арслон ўқирмас асло,

Кўзида илтижо чақнар, вассалом!

* * *

Болаларим менинг қанотларимдур,
Улар меҳрибондир ҳаётдан кўра.
Менимас, кўнглимни ўкситмас сира,
Меҳрда доя-ю, ғамхўрликда – нур.

Тақдир энагалик ҳуқуқин бир қур
Қаровсиз умрим-ла баҳам кўрди ва
Дарахтлар мен билан парвоз қилди, ҳа,
Қудрат тутганида самовий шуур.

Наслимга боқаман: битта киприкдир,
Ўтмиш, келажакка олтин кўприкдир.
Улар бахтидандир мағрурлигим ҳам,

Кўксимга ел тегар, кўзимда ҳавас.
Йўқчилик йўқлигин мерос билмасдан,
Эрқнинг кўнғироғин чалиб юрса, бас!

* * *

Пок ҳаёл манзилим, мақомим турбат,
Амалимнинг тахти амалимдандир.
Кўкламим завқ-шавқи Ҳамалимдандир,
Ранжимнинг поёни ғамкада ғурбат.

Чин ошиқ Аллоҳдан тиланмас шафқат
Ожиз қалб фарёди –қўр босган тандир.
Уйга ўт тушганда девор ёнмас – бир,
Бўрон қутурса ҳам қўзғалмас зулмат.

Кўлмақдан тилама уммон қудратин,
Акс эттирса ҳамки осмон сувратин.
Ожизлик – кирланган матоҳдир, холос,

На ҳавас уйғотур ва на-да ихлос.
Пок ҳаёл самари нурда билинур.
Ошиқлик гултожи унда кўринур.

* * *

Жуда устомонсан мисоли дажжол,
Ор деган мақомга бегонасан, лек.
Мўлтайиб қараб-да маккор тулкидек,

Чувин узиб қочгунг йўлбарснинг, алҳол.

Туя чумолини етаклар дарҳол,
Нозик имо билан қоқсангми киприк.
Сочинг толасин от, ғичирлар кўприк,
Жимжилоғинг ниқта, тўхтайтиди шамол.

Тоғлар кўшин тортар чўччайтирсанг лаб,
Дарахтлар эргашгай ортингдан чатнаб.
Дарё соҳилини йўқотгай шу зум,

Мабодо қовоғинг уйғудай бўлсанг.
Ҳатто азадаям кафт қоқсанг, орзунг–
Ҳамма йиғласаю битта сен кулсанг.

* * *

Хизр силагандир унинг бошини,
Ердан булоқ очар ҳассасин уриб.
Йўлин довон тўсса қўяди суриб,
Тасбеҳига тизган фалак тошини.

Фақат у ичади ҳар ким ошини,
Гарчи яшаса ҳам у пашша кўриб.
Нафасидан тошлар кетади эриб,
Ҳар кимга тутади, лек маошини.

Ғазабидан тоғлар силкингай пайдар,
Денгиз тўлқин отар чўққига қадар.
Кўзининг елидан булутлар кўчар,

Киприк қоққанида олгунг беркиниб.
Учса, қушлар билан у бирга учар,
Ахир, турғунликдан топган эркини.

* * *

Айтинг, у гўзал ким? Кутмакда кимни
Олис саркаш денгиз соҳилида жим.
Қўлларида нечун рўмоли ғижим,
Эшитмайди асло менинг оҳимни.

Ҳаёт деб аталмиш менинг чоҳимни
Ёритиб ўйнайди зулфида нужум.
Икки кўзи жонга қиладир хужум,
У ойда кўрсатиб қалбим доғини.

Ким экан у? Кезар соҳилда танҳо,

Оппоқ тўлқинлардан тинглайди наво.
Хурми, сув париси эканмикин ё,

Нечун ўз ёрини денгиздан излар.
Айрилиқда ёниб ҳар соҳилда, о,
Пайдо бўлар... яна... чорлар ва бўзлар.

ЛЕРМОНТОВ

Мовий девор ичра яшармиз тутқун,
Кўкнинг саодати мангу бегона.
Ернинг азобида тин бор – ягона,
Йироқда тоғлар ҳам кўринган – тутун.

Шабнамлар оҳангин тинглайман нигун
Беғамликдан сабоқ уқир – бутхона.
Ватаним кўксини эзганда таъна,
Ташландиқ гўдакка йўйдим ўзни чун.

Сохта базмларда йўқдир фароғат,
Куёшдан туймайсан чўғча ҳарорат.
Тунд қоядай боқар ёсуман гули –

Гўзаллик ранжидан энтикар фалак.
Ҳатто из яширгай Тангрининг йўли,
Борлиққа ўт пуркар ёвуз капалак.

2

Неки мавжуд бунда нишондадир, лек
Совуққон посбондек боқар ҳар дарахт.
Шуур ойнасида фикрлар қарахт,
Халоскор нажотга муҳтож кўр қулдек.

Аянчли қисмати эса Эрка чек,
Ачиган шаробдек бижғирди ҳар вақт
Лўттибоз ноиблар беимон, бадбахт,
Шухрат илинжида Ҳаққа сақлар кек.

Улар пешобида ювиб Эрк хочин,
Сохта марҳаматда керди қулочин.
Халқ бўйнига осиб отнинг тўрвасин,

Ризқинг дайдилиқдан! – деб қулди аччиқ.
Ёқиб юбордилар йиртиқ кўрпасин,
Беаёв чаплашиб шаънига балчиқ.

3

Ҳақирлик ўйини – халқнинг ўйини,
Қора туман каби босганда – офат.
Нечун орсизликда юз бурди қисмат,
Олов чулғамади Тангри уйини!

“Озодлик, Даҳо ва Шон жаллодлари!
Қонун соясида пусасиз фақат,
Лолдир қаршингизда суд ва ҳақиқат!..”
Шайдирсиз қирқмоққа Эрк қанотларин!

Токай адолатни халқ топгай дордан,
Токай қаҳрамонни ясайсиз қордан.
Қуён учирганда нишон остидан

Жим боқасиз шуҳрат қалқонин тутиб.
Тирноқдай шон учун еласиз ҳар дам,
Онангиз азасин бунда унутиб.

**Лермонтовдан*

4

Оёқ қўймай отнинг узангисига
Иблис қўлларига тутдинг жиловин.
Оталар тутмаган ётга уловин,
Сурувига шу-чун чиқмаган эга.

Бизнинг бебурд авлод латтачайнар ва
Қурбони бемаъни ташвиқот овин.
Мавҳум малоҳатнинг нурсиз тўловин
Шуурсиз парвозга тиккандир, нега?

Ҳали аравага қўшилмайин от,
Ҳаёт қўшиғини куйлашар бот-бот.
Фароғат уйқусин қутлашар гўё,

Қабристон сукути оромига жо.
Бўрон турганда ҳам қилт этмас дунё,
Худомас, иблисга қилур илтижо.

5

Асло кетолмадим ўзимдан нари,
Ёш умрим қувғинда ўтса-да, аммо.
Далалар чорлади кулиб, беимо,
Худди танишини кўрган сингари.

Вафосиз созимда кўролдим барин:

Хусн маъбудаси нағмаларин, о!
Севгининг қурбонгоҳ – даҳмасин, илло
Йўлим тушмаса-да қабристон сари.

Ёнаётган қаср ичра яшадим,
Гоҳо изтиробдан ёндим, яшнадим.
Бахтга ташна бўлган ҳар қалб нигорон.

Олиб ўтар ғамин қўлтиқтаёқда.
Бутун борлиқ жилмай боқади гирён,
Туғилмасдан олдин қолган оёқдан.

6

Қуфрлик зуннорин осмадим бир бор,
Ўзга юрт қушига бўлиб маҳлиё.
Маҳкумлик тожини илмади Дунё
Менинг пок қалбимга, лек тортдим хушёр.

Ҳаёт жанггоҳ эрур, ҳар банда сувор,
Муҳаббат истадим ҳар недан танҳо.
Инсоний улуғлик севгида пайдо,
Йўқса, элакка сув қуймоқдек бекор?

Булутлар ёришди порлоқ севгимдан,
Еру кўк найрангин кузатдим зимдан.
“Тангрининг абадий салтанатига

Осуда юракнинг илтижоларин”*
Мангу шарҳ айладим, етказгум тугал
Эрк – халқники, деган Худонинг қарзин.
** Лермонтовдан*

* * *

Риндлик чамбарида тўлғонганда жон,
Қаҳқашон этаги силкинур бесас.
Тамшаниб кўяди ҳар юлдуз сармаст,
Ҳатто музликларга кўчар ҳаяжон.

Оғир-оғир нафас олади осмон,
Мисли фалажланган хастадек лоҳас.
Тоғлар ҳам ўрнидан кўзгалди, хуллас,
Тонг оппоқ кафанин кўз-кўзлаган он.

Накадар ўйинчи азалдан дунё,
Қамчисинда ўйнар мақр ва риё.
Алданган орзуда заҳаролуд кин,

Серишва порлайди, қалб топмас таскин.
Саодат қўшиғин куйламас маҳкум,
Чунки қалби риё, макрдан маҳрум.

* * *

Эй, кўнгил диёрин мард паҳлавони,
Идрок жавҳарини тергувчи аълам.
Хукуксиз севгидан чекиб-да алам,
Токай тўлагайсан Кўкнинг товонин.

Этагин тутурсан тўртта томонни,
Интиқом маъбудин уйғотиб бул дам.
Ғофиллар дайрининг кар тўдаси ҳам,
Сенинг паноҳингда ёқлар ёлғонни.

Шабнам оташида туғилгай куёш,
Музлар эригайдир тўкканинга ёш –
Сув тубида тошлар ўйинга тушур,

Само раққосаси хайратдан беҳуш.
Чечаклар розидан булоқдай жўшур,
Майин ханда отиб, тошлар кўриб туш.

* * *

Мени тушунмайсиз дейсиз ўксиниб,
Раҳмингиз келгандай боқасиз нечун.
Ўзин тушунмаган кимни тушунсин,
Йўкса, юрармидим Ишққа чўқиниб.

Ўзга саждагоҳга менми сиғиниб,
Ёлғизлик майини ичурман ҳар кун.
Бенишон отилган тошман, инчунун,
Сувдаги Ой каби турибман тиниб.

Сизни тушунсайдим Ҳақдан қизғониб,
Рашқдан қақшармидим ўзимдан тониб.
Кўйиб берсанг кимдир кўрсатиб ўйин,

Мушукка ем қилур муҳаббат қушин.
Сизни тушунгайман, албатта, у кун
Ғамгин нигоҳимда Ишқ айтса узрин.

МАРИНА ЦВЕТАЕВА

(1)

О, ўлкам, – қайғуга ботган илоҳам,
Кўзсиз махлуқ каби боққунг нигорон.
Меҳр ҳамширасин қошида нолон
Ишқсиз яшамокқа ундайсан мубҳам.

Қадрдонсан азиз дўстларимдан ҳам,
Яқинимсан барча элдошдан шоён.
Кўнглимда ободу қаршимда вайрон,
Фарзандсиз аёлдай бошинг бунча ҳам.

Бахтсизлик қизидан тилама, қўй, бахт
Жаҳолат қавмига термулиб карахт.
Фитна найин чалур, қара, оломон,

Тикандай юракка санчилур қўшиқ.
Менми, йўл ахтаргум ўзимга томон,
Қақраган кўксингга тиланганим ишқ.

2

Ит каби ҳайдашди остоналардан,
Раво кўришмайин ҳаммолликни ҳам,
Дайдилиқ амалин эплаганлар кам,
Очликдан шеърларим қон-ла битурман.

Ўликлар устидан сакраб ўтурман,
Қайси бир манзилнинг сўқмоғин кезсам.
Ўрмон диёрида тобут йўқ – алам,
Сувни ҳам қизғонур, музни ютурман

Менинг нафасимча куч топмай бўрон,
Эсолмай, мажолсиз судралар – урён.
Шоқоллар улийди, бунда туну кун,

Кушлар сайрамакни ортиқ билур, бас.
Куёш қон доғини юволмай нигун,
Қонли байроғингга бокур беҳавас.

3

Отнинг туёғидан омон қолган гул,
У Эркнинг товуши, ёнмайди қўрда.
Бу юртда шоирга нон йўқ бир бурда,
Гўдакнинг бўйнига осилгувси ғул.

Ҳар бир йўловчининг манзили мажҳул,
Тўшаги тўшалган гўёки ўрда.
Ҳатто марҳумлар ҳам тинч ётмас гўрда,

Ўлим фариштаси боқади малул.

Маддох шеърбозларнинг қийқириғидан,
Касалванд гўдакдай қон қусар ватан.
Мусофир қабрига боққандай бу чок,

Хушёрдир, қутлашиб шон даллоллари.
Улар сотқинликни шарафлар шундоқ,
Шундоқ олқишлайди Эрк ҳаммолларин.

4

“Орзуни тутмоқлик мумкинмас зинҳор,”*
На шафқат гулидан тиландим нажот.
Менинг тасаллимга зормидир авлод,
Илоҳамнинг ўзи тасаллига зор.

Куёш нур сочмоқни бунда билгай ор,
Совуққон қўридан қалтирар ҳаёт.
Сумалак бўғзида тош қотган баёт,
Чанқоқ дилга сувин тутмас қуруқ қор.

Дарё муз остига яширинган, оҳ,
Хурпайган дарахтлар эрмаклар, ногоҳ.
Булутдан юзига тўр тутган осмон,

Илоҳам, чехрангга боқолмайди тик.
Агар қайда бўлса Эрк моли арзон,
Қаҳат ва йўқликдан тутқазадур чек.

**Марина Цветаевадан*

5

Кўйлагин енги йўқ илоҳамнинг, о,
Қафанликка тутган пайпоғини ҳам.
Бошдаги рўмолин ёққан жаҳаннам,
Мени шундай ишқдан айлади жудо!

Зуғумда марҳамат кўрсатди худо,
Ўғлиму ёримдан айирди – алам.
Бир умр яшадим уйкуга қарам,
Бахтим талош-талош, боқдим бенаво.

Нечун чумолига шердай ташланмоқ,
Одам соясини қонга бўёмоқ.
Ташландиқ ҳаётим ёқмоқ гулханда.

Эй қузғун вориси – балохўр жаллод.
Шумғия ўстиргунг нечун гулшанда,
Отасин, онасин танимас зурёд.

6

Қуллик ҳашарида ҳеч ким бокмас тик,
Қор ҳам қорайгайдир зулм селидан.
Ҳазон ҳиди анқир кўклам елидан,
Ўз уйин эшиги ўзига бекик.

Камалак жилоси ҳаттоки чирик,
Тошни туйсанг бўлур ҳатто келида.
Йигитнинг қуввати кетур белидан,
Чўп ирғит, узилиб тушгайдир кўприк.

Илоҳам, токай сен қатлиом қули,
Жаллоднинг йўлидир халоскор йўли.
Гўдакнинг қонидан истаюрсан шон,

Бола отасига санчади ханжар.
Адоват булути кўпиргани он,
Ҳақиқат гавҳарин, албатта, янчар.